

Yrityskaupan hyväksyminen: Osuuskunta Maitosuomi / Osuuskunta ItäMaito

Asian vireilletulo

Kilpailu- ja kuluttajavirastolle ("KKV" tai "virasto") on 3.9.2018 ilmoitettu järjestely, jossa Osuuskunta Maitosuomi ja Osuuskunta ItäMaito sulautuvat.

Yrityskaupan osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta

Osuuskunta Maitosuomen ("Maitosuomi") tehtävänä on jäsentensä elinkeinon tukemiseksi hankkia ja kerätä raakamaitoa toiminta-alueellaan Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Suomessa, Pohjois-Hämeessä, Etelä-Savossa ja ruotsinkielisellä Pohjanmaalla sekä toimittaa se edelleen jalostettavaksi. Osuuskunnan toimintoihin kuuluu jäsentensä maidontuotannon tukeminen ja kehittäminen erinäisten palveluiden kautta. Maitosuomen keskeisiin toimiin kuuluu myös Valio Oy:n omistajuus (15,7 %) ja hallinnointi. Maitosuomi harjoittaa Valmakauppaa ja sillä on kaksi myymälää toiminta-alueellaan. Lisäksi Maitosuomi omistaa 43,5 % Oy Teollisuushankinta TH Ab:sta, joka on maataloustarvikkeiden tukkukauppa.

Osuuskunta ItäMaidon ("ItäMaito") tehtävänä on jäsentensä elinkeinon tukemiseksi hankkia ja kerätä raakamaitoa toiminta-alueellaan Kainuussa, Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Savossa, Pohjanmaalla, Keski-Suomessa ja Etelä-Savossa sekä toimittaa se edelleen jalostettavaksi. Osuuskunnan toimintoihin kuuluu jäsentensä maidontuotannon tukeminen ja kehittäminen erinäisten palveluiden kautta. ItäMaidon keskeisiin toimiin kuuluu myös Valio Oy:n omistajuus (27 %) ja hallinnointi. ItäMaito harjoittaa Valmakauppaa ja sillä on 18 myymälää toiminta-alueellaan. Lisäksi ItäMaidon omistamassa Liperin Myllyssä valmistetaan naudan luomurehuja ja elintarviketuotteita, joita on saatavilla Valmakaupoissa ja muissa päivittäistavara- ja elintarviketuotteiden myymäläketjuissa.

Ilmoittajien mukaan Valio Oy:n ("Valio") omistavat 16 osuuskuntaa, joista kuusi osuuskuntaa, mukaan lukien yrityskaupan osapuolet, ovat liikesuhteessa Valion kanssa ("Valion hankintaosuuskunnat"). Molemmat yrityskaupan osapuolet vastaavat toiminta-alueillaan maidon hankinnasta ja keräilystä sekä niihin liittyvistä toiminnoista. Ne toimittavat kaiken keräämänsä maidon Valiolle. Maidon keräily Valion ja sen hankintaosuuskuntien kesken on järjestetty siten, että Valio vastaa keräilyn ohjauksesta ja kustannuksista. Osuuskunnat puolestaan kilpailuttavat keräilypalvelut ja hankkivat ne liikennöitsijöiltä sekä vastaavat muista keräilyä koskevista linjauksista.

Tuotantotoiminnan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi yrityskaupan osapuolet tarjoavat jäsenilleen maidon tuotantoon liittyviä palveluita, korvauksia,

avustuksia ja lainoja. Lisäksi osuuskunnat järjestävät valmennusta maidon-tuotannon kehittämiseksi ja tarjoavat Valion kanssa yhteistyössä neuvonta- ja laboratoriopalveluita. ItäMaito tarjoaa tuottajilleen myös mahdollisuuden ostaa, vuokrata tai hankkia leasingsopimuksella tilasäiliöitä osuuskunnalta sekä tarjoaa tilasäiliöiden huolto- ja asennuspalveluita. Näitä palveluita tar-jotaan jossain määrin myös muille kuin osuuskuntaan kuuluville tuottajille. Maitosuomella ei ole tilasäiliötoimintaa, mutta se korvaa tuottajille tilasäiliö-huollon matkakuluja.

Yrityskaupan osapuolet harjoittavat myös Valmakauppaa. Valmakaupoissa myydään maataloustarvikkeita, elintarvikkeita ja non-food-tuotteita. Valma-kaupan asiakkaat saavat ostamansa tuotteet suoraan myymälöistä tai ne toimitetaan maitoautokeräilyn yhteydessä tai suoratoimituksina tavarantoi-mittajilta. Tuotteita voi hankkia Valmakaupoista ja Valmakaupan verkko-kaupasta.

Kilpailuoikeudellinen arviointi

Relevantit markkinat

Ilmoittajien mukaan yrityskaupan arvioinnin kannalta relevantit markkinat muodostuvat raakamaidon keräilyn ja hankinnan markkinasta sekä maata-lous- ja päivittäistavarakaupan markkinoista. Näillä markkinoilla yrityskau-pan osapuolilla on päällekkäistä liiketoimintaa.

Ilmoittajat viittaavat KKV:n aikaisempaan päätöskäytäntöön, jossa raaka-maidon keräilyn ja hankinnan on katsottu muodostavan relevantin tuote-markkinan ja, jossa maantieteellisten markkinoiden yksityiskohtainen mää-rittely on jätetty avoimeksi.¹ Meijerialan yritykset voivat hankkia raakamai-toa tuottajaosuuskunnilta, suoraan tuottajilta tai ns. kiintiömaitona² Valiolta. Yrityskaupan osapuolilla on kyseisellä tuotemarkkinalla päällekkäistä toi-mintaa vain Viitasaarella. Ilmoittajien näkemyksen mukaan raakamaidon keräilyn ja hankinnan markkina on maantieteelliseltä laajuudeltaan valta-kunnallinen. Markkinan laajuutta osoittaa osaltaan maitotilojen kasvu, keräi-lyalueiden laajentuminen sekä Valion hankintaosuuskunnista viime vuosina pois siirtyneet tuottajat.

Ilmoittajien mukaan Valmakaupoissa tapahtuvassa vähittäismyynnissä on sekä maatalouskaupan että päivittäistavarakaupan piirteitä. Ilmoittajien nä-kemyksen mukaan maatalous- ja päivittäistavarakaupan tuote- tai maantie-teellisten markkinoiden tarkempi määrittely ei ole tarpeen yrityskaupan vai-kutusten arvioimiseksi. Rehun tuotannon ja myynnin markkinoita on ilmoit-

¹ Kilpailuviraston päätös, 20.6.2000, Valio Oy / Kainuun Osuusmeijerin, Osuuskunta Maito-Pirkan ja Aito Maito Fin Oy:n meijeri- ja markkinointiliiketoiminnat, dnro KKV/1151/81/1999.

² Ks. Kilpailuviraston päätös, 20.6.2000, Valio Oy / Kainuun Osuusmeijerin, Osuuskunta Maito-Pirkan ja Aito Maito Fin Oy:n meijeri- ja markkinointiliiketoiminnat, dnro KKV/1151/81/1999 sekä Kilpailuviraston päätös, 8.10.2004, Valio Oy / Meijeriosuuskunta Milkan Vöyrin juustoliiketoiminta, dnro 619/81/2004.

tajien mukaan perusteltua tarkastella KKV:n päätöskäytännön mukaisesti osana maatalouskaupan markkinoita.³ Yrityskaupan osapuolista ainoastaan ItäMaidolla on myllytoimintaa.

KKV:n näkemyksen mukaan relevanttien markkinoiden täsmällinen määrittely ei ole tarpeen, koska yrityskauppa ei aiheuta kilpailuongelmia markkinoilla kapeimmallakaan mahdollisella markkinamäärittelyllä.

Kilpailuvaikutusten arviointi

Ilmoittajien arvion mukaan raakamaidon keräilyn ja hankinnan markkinan kokonaisvolyymi Suomessa vuonna 2017 oli 2 297 miljoonaa litraa. Vaikka yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus valtakunnallisesti on [30–40]⁴ % ja Viitasaarella [85–95] %, ei yrityskaupalla ilmoittajien arvion mukaan ole haitallisia kilpailuvaikutuksia millään mahdollisella maantieteellisellä markkinamäärittelyllä. Raakamaidon toimituksissa ei tapahdu yrityskaupan johdosta mitään muutosta. Raakamaidon kuljetusmatkat ovat pidentyneet ja meijerialan yritysten hankinta-alueet laajentuneet. Lisäksi tuottajilla on myös jatkossa mahdollisuus siirtyä toimittamaan raakamaitoa muille meijerialan toimijoille.

Ilmoittajien mukaan yrityskaupan osapuolten suurimmat kilpailijat valtakunnallisella keräily- ja hankintamarkkinalla ovat Arla Oy, Osuuskunta Maitomaa, Osuuskunta Maitokolmio, Juustoportti Oy ja Osuuskunta Satamaito. Lisäksi ilmoittajat arvioivat, etteivät yrityskaupan osapuolet ole toistensa lähimpiä kilpailijoita.

Ilmoittajien arvion mukaan valtakunnallisen maatalouskaupan markkinan arvo vuonna 2017 oli noin 1,5–2 miljardia euroa ja valtakunnallisen päivittäistavarakaupan markkinan arvo vuonna 2017 oli noin 17,6 miljardia euroa. Ilmoittajien mukaan yrityskaupan osapuolten Valmakauppojen yhteenlaskettu markkinaosuus valtakunnallisista maatalouskaupan markkinoista on [0–5] % ja valtakunnallisista päivittäistavarakaupan vähittäismyynnin markkinoista [0–5] %. Lisäksi kyseisillä aloilla on useita moninkertaisesti osapuolia suurempia toimijoita.

Ilmoittajien arvion mukaan naudanrehuja on tuotettu valtakunnallisella tasolla vuonna 2017 noin 620 000 tonnia, josta ItäMaidon omistamassa Liperin Myllyssä Raisioagro Oy:n tuotemerkillä tuotettu osuus on [0–5000] tonnia. Ilmoittajat arvioivat elintarvikejauhojen valtakunnallisen tuotannon olleen vuonna 2017 noin 400 000–500 000 tonnia, josta Liperin Myllyssä tuotettu osuus on [0–5000] tonnia.

³ Ilmoittajien viittaama päätöskäytäntö: Kilpailuviraston päätös, 27.10.2014, Hankkija Oy/Kymenlaakson Agri-market Oy:n maatalousliiketoiminta, dnro 484/KKV14.00.10/2014, ja Kilpailuviraston päätös, 14.12.2012, DLA International Holding A/S/Hankkija-Maatalous Oy, dnro 663/14.00.10/2012.

⁴ Hakasulkeisiin merkityissä kohdissa tieto tai tarkka tieto on poistettu liikesalaisuutena.

Ilmoittajien käsityksen mukaan yrityskaupalla ei ole kilpailun vastaisia vaikutuksia. Yrityskauppa ei johda määräävän markkina-aseman syntymiseen tai vahvistumiseen ja järjestelyn vaikutukset kaikilla markkinoilla ovat ylipäätään hyvin vähäiset.

KKV on arvioinut Maitosuomen ja ItäMaidon sulautumista horisontaalisena yrityskauppana, jossa yhdistyy kaksi suurta Valion hankintaosuuskuntaa. Arvioidessaan yrityskaupan kilpailuvaikutuksia raakamaidon keräilyä ja hankinnan markkinalla KKV on tarkastellut markkinoiden rakennetta, yrityskaupan osapuolten kilpailun läheisyyttä sekä tuottajien mahdollisuutta siirtyä tuottamaan raakamaitoa kilpailijoille. Arvioidessaan tehokkaan kilpailun olennaista estymistä KKV on verrannut yrityskaupan jälkeisiä kilpailuedellytyksiä tilanteeseen ennen yrityskauppaa. Lisäksi KKV on pyytänyt markkinatoimijoilta lausuntoja yrityskaupan kilpailuvaikutuksista.

KKV on arvioinut yrityskaupan osapuolten välistä kilpailun läheisyyttä sekä niiden toisiinsa kohdistamaa kilpailupainetta tarkastelemalla tuottajasiirtymiä. Tuottajasiirtymien analyysi osoittaa, ettei yksikään yrityskaupan osapuolilta vuosina 2014–2018 pois siirtynyt tuottaja ole siirtynyt tuottamaan maitoa toiselle yrityskaupan osapuolelle [REDACTED]

[REDACTED]. Eräs markkinatoimija katsoi lausunnossaan, että yrityskaupan osapuolet eivät ole olleet maidontuottajan näkökulmasta vaihtoehtoja toisilleen, eikä yrityskauppa heikennä kilpailijoiden suhteellista asemaa markkinoilla.

KKV on kilpailun läheisyyttä arvioidessaan tarkastellut myös Valion hankintaosuuskuntana toimimisen vaikutusta yrityskaupan osapuolten väliseen kilpailuun. Yrityskaupan osapuolet toimittavat kaiken raakamaitonsa Valiolle, joka vastaa keräilyä ohjauksesta ja kustannuksista. Valio maksaa hankintaosuuskunnilleen raakamaidosta [REDACTED]. Yrityskaupan osapuolten tuottajille raakamaidosta maksamaan hintaan vaikuttavat lähinnä vain toiminnan rahoittamiseksi tehdyn toimintavarausten suuruus sekä [REDACTED]. Lisäksi osa tuottajapalveluista tarjotaan yhteistyössä Valion kanssa. Viraston arvion mukaan yrityskauppa ei tuo olennaista muutosta yrityskaupan osapuolten keräämän raakamaidon toimiin eikä tuottajahinnan muodostumiseen.

Eräät markkinatoimijat pyysivät lausunnoissaan virastoa kiinnittämään huomiota siihen, ettei yrityskaupan yhteydessä sopimusperusteisesti rajoiteta tuottajasiirtymiä. KKV:n arvion mukaan vastaanottavan osuuskunnan säännöillä tai muilla yrityskauppaan liittyvillä sopimuksilla ei olennaisesti vaikuteta tuottajien kykyyn tai kannustimiin vaihtaa tuottamaan maitoa toiselle toimijalle.

Yrityskaupan osapuolten markkinaosuus raakamaidon keräilyä ja hankinnan markkinalla nousee laajemmalla maantieteellisellä markkinamäärittelyllä melko korkeaksi. Viraston arvion mukaan yrityskaupan osapuolet ei-

vät ole suhteellisen korkeista markkinaosuuksistaan huolimatta tuottaneet toisilleen juurikaan kilpailupainetta ennen yrityskauppaa. Tämän johdosta markkinaosuuksiin keskittyvä tarkastelu yliarvioisi yrityskaupan haitallisia vaikutuksia.

Viraston arvion mukaan yrityskaupalla ei ole olennaista vaikutusta raakamaidon keräilyyn ja hankinnan markkinan kilpailuprosessiin, jossa pääasiallinen kilpailu tuottajista käydään eri meijeriryhmien välillä. Yrityskaupalla ei ole myöskään olennaista vaikutusta markkinan kilpailuintensiteettiin, sillä yrityskauppa ei muuta meijeriryhmien välisiä kilpailupaineita. KKV:n markkinakuulemisella ei myöskään ilmennyt, että yrityskaupalla olisi merkittäviä haitallisia vaikutuksia.

Viraston arvion mukaan yrityskauppa ei edellä kuvatuin perustein johda tehokkaan kilpailun olennaiseen estymiseen raakamaidon keräilyyn ja hankinnan markkinalla niiden kapeimmalla mahdollisellakaan markkinamäärittelyllä.

KKV on keskittynyt maatalous- ja päivittäistavarakaupan markkinoiden kilpailuvaikutusten arvioinnissa rakenteelliseen tarkasteluun. Ottaen huomioon osapuolten markkinaosuudet ja jäljelle jäävät osapuolia selvästi isommat kilpailijat KKV katsoo, että yrityskauppa ei johda tehokkaan kilpailun olennaiseen estymiseen maatalous- ja päivittäistavarakaupan markkinoilla niiden kapeimmalla mahdollisellakaan markkinamäärittelyllä.

KKV:n arvion mukaan Osuuskunta Maitosuomen ja Osuuskunta ItäMaidon sulautuminen ei kilpailulain 25 §:ssä tarkoitetulla tavalla olennaisesti estä tehokasta kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla.

Ratkaisu

Kilpailu- ja kuluttajavirasto hyväksyy yrityskaupan, jossa Osuuskunta Maitosuomi ja Osuuskunta ItäMaito sulautuvat.

Sovelletut säännökset

Kilpailulaki (948/2011) 21, 22, 24, 25 ja 26 §.

Muutoksenhaku

Kilpailu- ja kuluttajaviraston tässä asiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta markkinaoikeudelta kilpailulain 44 §:n mukaan siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Lisätietoja päätöksestä antaa tutkija Lauri Kirkkola, puhelin 029 505 3073, sähköposti etunimi.sukunimi@kkv.fi.

Ylijohtaja

Timo Mattila

Tutkija

Lauri Kirkkola